

Od zakazu

Od zakazu
do wolności

Historia prawnej
pozytywizacji
wolności sztuki

Mateusz
Maria
Bieczyński

Historia prawnej pozytywizacji wolności sztuki

do wolności

**Od zakazu
do wolności**

**Historia prawnej
pozytywizacji
wolności sztuki**

Tytuł:
Od zakazu
do wolności. Historia
prawnej pozytywizacji
wolności sztuki

Copyright:
Mateusz Maria Bieczyński,
2017

Recenzenci:
dr hab. Katarzyna
Chałubińska-Jentkiewicz,
prof. UAP dr hab.
Maciej Kurak,
prof. Zbigniew
Makarewicz,
prof. KUL dr hab.
Grzegorz Tylec

Redaktor prowadzący:
Paulina Wiśniewska

Tekst:
Mateusz Maria Bieczyński

Korekta:
Sebastian Surendra

Projekt: Marcin Markowski
Skład: Robert Jarzec

Wydawcy:
Uniwersytet Artystyczny
w Poznaniu
Al. Marcinkowskiego 29
61-967 Poznań

Wydawnictwo Naukowe
Silva Rerum
www.wydawnictwo-
-silvarerum.eu
biuro@wydawnictwo-
-silvarerum.eu

Druk:
Zakład Poligraficzny
Moś i Łuczak sp.j.

 NARODOWE
CENTRUM
NAUKI

Publikacja sfinansowana
ze środków Narodowego
Centrum Nauki w ramach
dofinansowania w progra-
mie grantowym SONATA,
projekt nr UMO-2012/05/D/
HS2/03592

ISBN 978-83-65578-85-3

uapoznań

E-book ISBN 978-83-655697-35-6
ISBN 978-83-655697-34-9

SILVA
RERUM

Od zakazu do wolności

**Historia prawnej
pozytywizacji
wolności sztuki**

**Mateusz
Maria
Bieczyński**

spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW

→ s. 11

WSTĘP

→ s. 15

ROZDZIAŁ I.

ZAKAZ OBRAZOWANIA — ŹRÓDŁA PRAWNEJ POZYTYWIZACJI TWÓRCZOŚCI ARTYSTYCZNEJ

→ s. 45

1.
Wprowadzenie
→ s. 47	6.
Rehabilitacja sztuki
starożytnej
w Bizancjum
→ s. 91
2.
Starotestamentowy
zakaz obrazowania
w szerszym
kontekście
kulturowym
→ s. 51	7.
Rzymskokatolicka
koncepcja
Biblia pauperum
→ s. 99
3.
Platońskie
fundamenty
cenzury
państwowej
→ s. 61	8.
Zakaz obrazowania
w islamie i jego
oddziaływanie
→ s. 107
4.
Rzymski model
sztuki oficjalnej
→ s. 71	9.
Bizantyjskie spory
ikonoklastyczne
→ s. 121
5.
Wczesno-
chrześcijański
zakaz obrazowania
→ s. 83	10.
Karolińska
rehabilitacja
sztuk wizualnych
→ s. 137
	11.
Podsumowanie
→ s. 149

ROZDZIAŁ II.

ROLA PRAWA W SEKULARYZACJI SZTUKI

→ s. 159

spis treści

1. Wprowadzenie

→ s. 161

2. Chrześcijańska doktryna wizerunków przed reformacją

→ s. 165

2.1. ↓

Wizerunki w doktrynach ruchów heretyckich

→ s. 167

2.1.1. ↓

Katarzy

→ s. 169

2.1.2. ↓

Husyci

→ s. 171

2.1.3. ↓

Savonarola

→ s. 173

2.1.4. ↓

Inne ruchy heretyckie

→ s. 175

2.2. ↓

Wizerunki w doktrynach ruchów monastycznych

→ s. 177

2.2.1. ↓

Bernard z Clairvaux i reguła cystersów

→ s. 179

2.2.2. ↓

Kanonicy regularni (wiktorianie)

→ s. 181

2.2.3. ↓

Zakony żebracze (dominikanie i franciszkanie)

→ s. 182

2.3. ↓

Obrazy w pismach teologów późnego średniowiecza

→ s. 184

2.3.1. ↓

Szkoła z Chartres

→ s. 185

2.3.2. ↓

Robert Grosseteste

→ s. 187

2.3.3. ↓

Św. Bonawentura

→ s. 188

2.3.4. ↓

Scholastyka jako normatywna praktyka Kościoła

→ s. 189

2.4. ↓

Ustawodawstwo papieskie dotyczące starożytnych artefaktów

→ s. 192

3. Prawno-religijne ograniczenia swobód twórczych doby reformacji i kontrreformacji

→ s. 195

3.1. ↓

Reformacyjny zakaz obrazowania

→ s. 197

3.1.1. ↓

Reformacja w krajach niemieckich

→ s. 199

3.1.2. ↓

Ikonoklazm niderlandzki

→ s. 209

3.1.3. ↓

Ikonoklazm angikański

→ s. 213

- 3.2.** ↓
Kontrereformacyjne
reguły sztuki
→ s. 217
-
- 3.2.1.** ↓
*Kanony Soboru
Trydenckiego*
→ s. 218
-
- 3.2.2.** ↓
Literatura normatywna
→ s. 222
-
- 3.2.2.1.** ↓
Giovanni da Fabriano
→ s. 222
-
- 3.2.2.2.** ↓
Karol Boromeusz
→ s. 222
-
- 3.2.2.3.** ↓
Molanus i Pacheco
→ s. 223
-
- 3.2.2.4.** ↓
Bartolomeo Ammannati
→ s. 225
-
- 3.2.2.5.** ↓
Gabriele Paleotti
→ s. 226
-
- 3.2.2.6.** ↓
*Adam Fabian Birkowski
i synod krakowski*
→ s. 227
-
- 3.2.3.** ↓
*Przypadki cenzury
kościelnej*
→ s. 229
-
- 3.3.** ↓
Podsumowanie –
Rola religijnego
zakazu w rozwoju idei
wolności sztuki świeckiej
→ s. 239
-
- 4.**
**Świeckie przywileje
jako forma gwarancji
swobód twórczych**
→ s. 243
-
- 4.1.** ↓
Przywileje grupowe
→ s. 245
-
- 4.1.1.** ↓
Cechy rzemieślnicze
→ s. 247
-
- 4.1.2.** ↓
Akademia Florencka
→ s. 256
-
- 4.1.3.** ↓
*Królewska Akademia
Sztuk Pięknych w Paryżu*
→ s. 259
-
- 4.1.3.1.** ↓
*Przywilej fundacyjny
i jego kontekst polityczny*
→ s. 261
-
- 4.1.3.2.** ↓
*Reguły organizacyjne
i literatura normatywna*
→ s. 264
-
- 4.1.3.3.** ↓
*Polityka kulturalna
w zakresie
wystawiennictwa
i nagród*
→ s. 271
-
- 4.2.** ↓
Przywileje
indywidualne
→ s. 287
-
- 4.2.1.** ↓
*Funkcja artysty
nadwornego*
→ s. 287
-
- 4.2.2.** ↓
*Weczesna ochrona
prawno-autorska*
→ s. 297
-
- 5.**
Podsumowanie
→ s. 305

ROZDZIAŁ III.

PRAWNA POZYTYWIZACJA DZIAŁALNOŚCI TWÓRCZEJ

→ s. 313

spis treści

1.	3.1.3. ↓	3.4.1. ↓	3.5.3. ↓
Wprowadzenie	<i>Droit d'Auteur</i>	<i>Państwowy nadzór nad teatrami w Wielkiej Brytanii</i>	<i>Sztuka a moralność w Wilekiej Brytanii</i>
→ s. 315	→ s. 343	→ s. 376	→ s. 404
2.	3.2. ↓	3.4.2. ↓	3.5.4. ↓
Rewolucja francuska i nowoczesna relacja prawa i sztuki	Dualizm źródeł ochrony zabytków	<i>Cenzura teatralna we Francji</i>	<i>Inne kraje</i>
→ s. 321	→ s. 347	→ s. 382	→ s. 415
3.	3.3. ↓	3.4.3. ↓	4.
Sztuka jako przedmiot regulacji prawa stanowionego	Cenzura polityczna	<i>Teatry i cenzura w Niemczech</i>	Podsumowanie
→ s. 331	→ s. 352	→ s. 386	→ s. 417
3.1. ↓	3.3.1. ↓	3.5. ↓	
Początki nowoczesnego prawa autorskiego	<i>Karykatura</i>	Treści nieobyczajne	
→ s. 333	→ s. 353	→ s. 390	
3.1.1. ↓	3.3.2. ↓	3.5.1. ↓	
<i>Copyrights w Wielkiej Brytanii</i>	<i>Satyra i karykatura we Francji</i>	<i>Niemiecki rodowód nieobyczajności w sztuce</i>	
→ s. 334	→ s. 355	→ s. 391	
3.1.2. ↓	3.3.3. ↓	3.5.2. ↓	
<i>Urheberrecht w Niemczech</i>	<i>Cenzura karykatury w Wielkiej Brytanii</i>	<i>Sztuka i obscena we Francji</i>	
→ s. 340	→ s. 370	→ s. 400	
	3.4. ↓		
	Teatr		
	→ s. 375		

**PRAWNA
DEKLARACJA
WOLNOŚCI SZTUKI**

→ s. 423

1 Wprowadzenie → s. 425	3. Polityka kulturalna państw totalitarnych → s. 493	5. Standardy międzynarodowe w zakresie ochrony wolności sztuki jako prawa człowieka → s. 561	6. Europejskie standardy ochrony wolności twórczości artystycznej → s. 575
2. Wolność sztuki przed II wojną światową → s. 431	4. Wolność sztuki w Europie Zachodniej po II wojnie światowej → s. 501	_____ 5.1. ↓ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka → s. 562	_____ 6.1. ↓ Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej → s. 576
_____ 2.1. ↓ Francja – początek politycznego aktywizmu artystycznego → s. 432	_____ 4.1. ↓ Niemcy – ‘model mediacyjny’ → s. 503	_____ 5.2. ↓ Ochrona w międzynarodowych Paktach Praw Człowieka (1966) → s. 564	_____ 6.2. ↓ Europejska Konwencja Praw Człowieka i orzecznictwo ETPC (‘model konsensualny’) → s. 578
_____ 2.2. ↓ Anglia – spór o estetykę → s. 451	_____ 4.2. ↓ Francja – ‘model nadzorczy’ i ‘model wolnościowy’ → s. 513	_____ 5.3. ↓ Działalność Rady Praw Człowieka ONZ → s. 568	_____ 6.2.1. ↓ <i>Sztuka jako przedmiot oceny Trybunału</i> → s. 580
_____ 2.3. ↓ Stany Zjednoczone – prawo i sztuka awangardowa → s. 461	_____ 4.3. ↓ Stany Zjednoczone – ‘kazuistyczny model konfrontacyjny’ → s. 521	_____ 5.4. ↓ UNESCO i jego wkład w prawną gwarancję wolności sztuki → s. 571	_____ 6.2.1.1. ↓ <i>Sprawy nieprzyjęte do rozpatrzenia przez Trybunał</i> → s. 580
_____ 2.4. ↓ Niemcy – pierwsza deklaracja konstytucyjna → s. 469	_____ 4.4. ↓ Polska po 1989 roku – ‘model faktyczny’ → s. 535		

6.2.1.2. ↓

*Sprawy przyjęte
do rozpatrzenia
przez Trybunał*

→ s. 582

6.2.2. ↓

*Ekspresja artystyczna
i jej granice (tzw.
cele prawowite)*

→ s. 594

6.2.3. ↓

*Mediacja wartości
społecznych jako model
regulacji sztuki*

→ s. 597

6.2.4. ↓

*Ekspresja artystyczna
i margines swobody ocen
sądów krajowych*

→ s. 602

6.2.5. ↓

*Metoda
rozdzielania jako
argument gwarancyjny
dla wolności sztuki*

→ s. 605

6.2.6. ↓

*Krytyka stanowiska
ETPC w sprawach
dotyczących sztuki*

→ s. 612

7.

Podsumowanie

→ s. 617

ZAKOŃCZENIE

→ s. 623

BIBLIOGRAFIA

→ s. 645

Wykaz skrótów

AIZ – Arbeiter Illustrierte Zeitung	Ep. – Episteme	ICOMOS – Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych, ang. International Council on Monuments and Sites	MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych
AÖR – Anstalt des öffentli- chen Rechts	ETPC – Europejski Trybunał Praw Człowieka		Na pocz. – na początku
BGBI – Bundesgesetzblatt	Frankfurt/M – Frankfurt nad Menem		NEA – National Endown- ments for the Arts
BVerfG – Bundesverfassungs- gericht	GG – Grundgesetz	JHWH – Jahwe	
CETS – Council of Europe Treaty Series	HRLJ – Human Rights Law Journal	JOFR – Journal officiel de la République française	NCN – Narodowe Centrum Nauki
Dz. cyt. – dzieło cytowane	ICCROM – Międzynarodowe Centrum Badań nad Ochroną i Konserwacją Dziedzictwa Kulturowego, ang. International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property	JuSchG – Jugendschutzgesetz	NGO – Non-gouvernemental Organisation
Dz. U. – Dziennik Ustaw		KK – Kodeks Karny	NSDAP – Narodowosocjali- styczna Niemiecka Partia Robotników
ECHR – European Court of Human Rights		L.mn. – liczba mnoga	ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych

Oryg. –
oryginalnie

Pan. –
panowanie

PIPWI –
Prace z Prawa
Własności
Intelektualnej

Poz. –
pozycja

RKK –
Reichskulturkammer

SAIC –
School of the Art
Institute of Chicago

SHS –
Stowarzyszenie
Historyków Sztuki

SN –
Sąd Najwyższy

STAAR –
The St Anne's
Academic Review

Studia BAS –
Studia Biura
Analiz Sejmowych

Sygn. –
sygnatura

Św. –
święty

Tys. –
tysiąc

UAP –
Uniwersytet
Artystyczny
w Poznaniu

UNESCO –
United Nations
Educational,
Scientific
and Cultural
Organization

VARA –
Visual Artistis
Rights Act

Vol. –
Wolumin

Wzgl. –
względnie

Zm. –
zmarły

ZNUJ PWiOWI –
Zeszyty Naukowe
Uniwersytetu
Jagiellońskiego,
Prace
z Wynalazczości
i Ochrony Własności
Intelektualnej

ZSRR –
Związek
Socjalistycznych
Republik
Radzieckich